

УДК 657.5

Куліш Н. В., 2 курс, група ЗОО-23-М, магістрант
Науковий керівник: Чижевська Л. В., д.е.н., проф.,
професор кафедри інформ. систем в управлінні та обліку
Державний університет «Житомирська політехніка»

Розкриття інформації про екологічну діяльність підприємства в інтегрованій звітності

Розглянуто особливості формування екологічних об'єктів бухгалтерського обліку підприємства, що включаються до інтегрованого звіту.

Необхідність відображення суб'єктами господарювання екологічних наслідків своєї діяльності зумовлена погіршенням стану навколишнього середовища, виснаження природних ресурсів, зміною податкового законодавства та впровадженням міжнародних стандартів подання інтегрованих звітів. Екологічна складова інтегрованого звіту повинна відображати не лише інформацію про доходи від проведення ресурсозберігаючих технологій, витрати на природоохоронні заходи, штрафні санкції за порушення природоохоронного законодавства, а також підприємствам слід розкривати інформацію про шкоду, завдану ними навколишньому середовищу, та заходи, спрямовані на її усунення.

Однією із перешкод оцінки екологічного ефекту діяльності підприємств згідно концепції сталого розвитку є відсутність належного забезпечення керівництва достовірною та своєчасною інформацією про екологічний капітал. Дослідженню питання обліку екологічної діяльності присвячено наукові праці відомих вчених, серед яких: Дерій В.А., Замула І.В., Ілічова О.В., Коблянська О. І., Лень В.С., Пелиньо Л.М. та ін. Питання відображення екологічного капіталу в інтегрованій звітності на сьогодні залишаються відкритими. Адже більшість господарських операцій взаємодії підприємства з навколишнім середовищем не мають вартісного вираження та належного відображення на рахунках бухгалтерського обліку.

Основна ідея концепції інтегрованої звітності полягає в тому, що підприємство отримує прибуток не лише за допомогою своїх власних внутрішніх ресурсів, але й за допомогою зовнішнього середовища, зокрема природного та соціального. На відміну від фінансового капіталу, що може бути вимірний у грошових одиницях, екологічний капітал не має стандартної одиниці виміру. Розкриття інформації про екологічний капітал в інтегрованій звітності може включати такі елементи: оцінка природних ресурсів, які використовуються підприємством; вартість послуг з очищення повітря і води, контроль чистоти ґрунту, зберігання водних ресурсів та ін.; оцінка впливу діяльності підприємства на навколишнє середовище та мінімізація цього впливу через використання ресурсозберігаючих технологій; екологічні ризики та загрози тощо.

Природні ресурси є складовими виробничого процесу, зміни яких не піддаються оцінці та не відображаються в обліку, оскільки вартість їх споживання не відшкодовується. Це суперечить важливому принципу бухгалтерського обліку – повного висвітлення, який передбачає, що фінансова звітність повинна містити всю інформацію про фактичні та потенційні наслідки господарських операцій. Включення у систему інтегрованої звітності інформації щодо використання екологічного капіталу важливо для процесу управління його використанням як повноцінним фактором виробництва [2].

Ключовими об'єктами бухгалтерського обліку екологічної діяльності підприємства, що потребують інтегрованого звітування є екологічні активи, доходи від екологічної діяльності, екологічні витрати та екологічні зобов'язання, екологічний ефект. До екологічних активів належать необоротні та оборотні активи природоохоронного призначення, органічна продукція, генетично-модифіковані організми (ГМО) та відходи виробництва. Ведення в експлуатацію екологічних активів доцільно проводити на рахунках 10 та 12, в розрізі наступних аналітичних рахунків: 109.1. Основні засоби природоохоронного призначення, 100.1. Інвестиційна нерухомість природоохоронного призначення, 127.1. Права на користування активами природоохоронного призначення [1].

Екологічні витрати підприємства виникають внаслідок добровільних чи обов'язкових природоохоронних заходів з метою запобігання чи усунення шкідливого впливу на довкілля, а також внаслідок втрат продуктивності та незворотних втрат сировини, матеріалів, енергії. Це всі витрати підприємства з охорони довкілля та раціонального природокористування, які здійснюються з власних чи позикових коштів підприємства. Облік екологічних витрат доцільно проводити на рахунку 949 «Інші витрати операційної діяльності», в розрізі окремих аналітичних рахунків, враховуючи галузеві особливості та напрями екологічної діяльності підприємства. Зокрема, 949.1. Витрати на поліпшення природоохоронного устаткування, 949.2. Витрати на відтворення земельних ресурсів, 949.3. Витрати на обробку ґрунту, 949.4 Витрати на експлуатацію очисних споруд, 949.5. Витрати на усунення відходів, 949.6. Витрати на охорону атмосферного повітря, 949.7. Витрати на зниження шумового та вібраційного впливу, 949.8. Витрати на науково-дослідні роботи природоохоронного спрямування, 949.9. Інші екологічні витрати.

Екологічні зобов'язання відображають екологічний борг підприємства перед державою і соціальною сферою за завдані збитки природі та одночасно показник, що відображає обсяг заподіяної шкоди у грошовому вимірнику. Екологічні зобов'язання виникають у результаті здійснення основної діяльності; нарахування плати за використання природних ресурсів; недотримання норм екологічного законодавства, що призводить до

Секція 3. Проблеми теорії та практики бухгалтерського обліку, контролю і аналізу

необхідності компенсації завданої шкоди, сплати штрафів; усунення негативних наслідків впливу підприємств на навколишнє середовище. Обліковуються залежно від виду на рахунках 47 «Забезпечення майбутніх витрат і платежів» (478 «Забезпечення відновлення земельних ділянок», 63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками», 68 «Розрахунки за іншими операціями»), а також на аналітичних рахунках 642 «Розрахунки за обов'язковими платежами» (642.1. Екологічний податок, 642.2. Плата за використання природних ресурсів, 642.3. Плата за відшкодування завданої екологічної шкоди).

Екологічні доходи виникають від впровадження інноваційних маловідходних, безвідходних екологічних виробництв (економію сировини та матеріалів можна визначати на підставі даних внутрішнього аналізу), виробництва екологічно чистої продукції (виокремлюється в сумі виручки від реалізації та надходження у вигляді економічного стимулювання) та аналітичних рахунках 719 «Інші доходи від операційної діяльності» або ж окремому рахунку 747 «Екологічні доходи» (747.1. Дохід від екологічно чистої продукції, 747.2. Дохід від повторного використання відходів). Екологічні доходи та екологічні витрати понесені в результаті здійснення підприємством екологічно-орієнтованої діяльності закриваються на фінансовий результат (рахунок 79 «Фінансові результати»).

Результатом здійснення екологічної діяльності підприємства є екологічний ефект, що може бути виражений як отриманий *прибуток* (якщо екологічні доходи перевищуватимуть екологічні витрати), або *збиток* як різницю між втратами, що виникають у результаті екологічної діяльності підприємства, та його екологічними доходами. Екологічний ефект доцільно визначати як частку прибутку (збитку) екологічної діяльності у структурі нерозподіленого прибутку (рахунок 44 «Нерозподілені прибутки (непокриті збитки)»), що дозволяє визначати вплив екологічної діяльності на фінансовий результат діяльності підприємства [1; 3; 4].

Комплексне включення до інтегрованого звіту екологічних активів, витрат, зобов'язань та екологічних доходів дозволить повноцінно відображати господарські процеси, що пов'язані із результатами екологічної діяльності, викидами шкідливих речовин в атмосферу, утворенням та утилізацією відходів, оцінкою впливу та витрат на охорону навколишнього природного середовища та ін.

Відображення екологічного капіталу в інтегрованих звітах допомагає підприємствам отримати цілісне уявлення про використання ресурсів та їх вплив на середовище, взаємодіяти із зацікавленими сторонами, а також показує прихильність підприємства до сталого розвитку та соціально-екологічним стандартам й вимогам, що дозволяє залучати інвесторів та підвищити ефективність використання природних ресурсів.

Список використаної літератури:

1. Гангал Л. С. Концептуальні засади облікового забезпечення управління конкурентоспроможністю сільськогосподарських підприємств на основі екологічних показників. *Інвестиції: практика та досвід*. 2016. № 6. С. 71–75. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/6_2016/14.pdf.
2. Ганусич В. Розкриття екологічного капіталу в інтегрованій звітності / *Облік і фінанси*, 1(99), 2023. – с. 26-30. URL: <https://afj.org.ua/ua/article/965/>.
3. Прокопишин О. С., Гнатишин Л. Б. Моделивання бухгалтерського відображення екологічної діяльності в системі обліку сільськогосподарських підприємств. / *Наукові праці. Економіка*. // Серія: Бухгалтерський облік і аудит. 2016. Том 275. № 263. С. 78 – 83. URL: D:/Npchdues_2016_275_263_14.pdf.
4. Фостолович В. А., Агапова М. В. Екологічний облік як елемент інноваційного підходу еколога-економічної системи управління сільськогосподарських підприємств // *Інноваційна економіка*. 2013. № 1. С. 141-144. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/inek_2013_1_36.